

CONCEPT (januari 1985)

ONDERZOEK GEBOUWDE OMGEVING EN
CRIMINALITEIT
TUSSENRAPPORTAGE 1: HET
ONDERZOEKSPLAN

Bram van Dijk
Paul van Soomeren
Lex de Savornin Lohman

Amsterdam, januari 1985

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HET ONDERZOEK IN GROTE LIJNEN	2-3
2.1. Probleemstelling	2
2.2. De hoofdonderdelen van het onderzoek	2
2.3. Uitgangspunten	2
2.4. Fasering	3
2.5. Onderzoekers/begeleiding	3
3. EEN EERSTE BEGRIPSAFBAKENING	4- 7
4. THEORETISCH KADER: EEN EERSTE POGING	8-19
4.1. Inleiding	8
4.2. Het brede theoretische kader	9
4.3. Het brede theoretische kader per begrip	12
4.3.1. Potentiële kader	12
4.3.2. Motief	13
4.3.3. Intrinsiek aantrekkelijk doel voorhanden	13
4.3.4. Drempel	14
4.3.5. Mogelijkheid	15
4.4. Sociale controle	17
4.5. Target hardening	19
5. TIJDSPANNING EN FASERING VAN HET GEHELE ONDERZOEK	20
SCHEMATISCHE WEERGAVE PLANNING/FASERING	21
6 HET ONDERZOEK PER FASE EN STAP	22
Fase 0: Vervaardiging definitief onderzoeksplan	22
Fase 1: Oriënterend onderzoek	22
Stap 1. Literatuuronderzoek	23
1.1. Sociale controle	23
1.2. Target hardening	24
Stap 2. Analyse van statistisch Nederlands materiaal	26
Stap 3. Vooronderzoek naar kenmerken micro/meso omgeving pleegplaats	27
Fase 2: Veldonderzoek	28
Stap 1. Vervaardiging definitief plan voor veldonderzoek	29
Stap 2. Selectie van ongeveer 5 meso omgevingen	29
Stap 3. Het feitelijke veldonderzoek	29
Stap 4: Verwerking en verslaglegging	30
Fase 3: Experimenten	31
LITERATUUR	32-35

ONDERZOEK GEBOUWDE OMGEVING - CRIMINALITEIT

TUSSENRAPPORTAGE 1: HET ONDERZOEKSPLAN

1. INLEIDING

Op 31 december 1984 kreeg Bureau Criminaliteitspreventie (BCP) opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (Directie Coördinatie Bouwbeleid) om een onderzoek te doen naar het onderwerp "gebouwde omgeving - criminaliteit".

Aan deze opdrachtverlening was het uitbrengen van een BCP-offerte aan de Directie Coördinatie Bouwbeleid voorafgegaan.*

In deze eerste tussenrapportage werken we de indertijd door BCP uitgebrachte offerte nader uit. Die uitwerking betreft met name de theoretische onderbouwing, planning, fasering en organisatie van het onderzoek. Tevens zullen we echter in deze tussenrapportage enkele veranderingen ten opzichte van de oorspronkelijke offerte doorrekenen. Bijvoorbeeld de niet onbelangrijke verandering uit de opdrachtbrief om het aandachtsveld breder te maken dan alleen woningbouw.

In deze eerste onderzoeksrapportage besteden we achtereenvolgens aandacht aan:

- De grote lijn van het op stapel staande onderzoek (hoofdstuk 2).
- Een eerste afbakening van de in de probleemstelling gebruikte begrippen en zinsneden (hoofdstuk 3).
- Een embryonaal theoretisch kader, waarbij de eerste literatuurverwijzingen opgenomen zijn (hoofdstuk 4).
- De tijdsplanning en fasering van het totale onderzoek (hoofdstuk 5).
- De bespreking van de verschillende fasen en stappen waaruit het onderzoek bestaat (hoofdstuk 6).

*= Zie: "Criminaliteit en gebouwde omgeving (een onderzoeksvoorstel)"; Bureau Criminaliteitspreventie, Amsterdam nov. 1984.

2. HET ONDERZOEK IN GROTE LIJNEN

2.1. Probleemstelling

De probleemstelling van het onderzoek luidt als volgt:

Welke -via ontwerp, beheer en bestemming van gebouwen en terreinen manipuleerbare- factoren in een bepaalde gebouwde omgeving zijn van invloed op de aard en ontwikkeling van bepaalde vormen van criminaliteit in de desbetreffende gebouwde omgeving.

In hoofdstuk 3 zullen we de verschillende onderdelen uit deze probleemstelling nader toelichten en afbakenen.

2.2. De hoofdonderdelen van het onderzoek

In het oorspronkelijke onderzoeksvoorstel waren drie hoofdfasen gepland.

- Een oriëntatie (met name via binnen en buitenlandse literatuur).
- Een veldonderzoek.
- Een serie experimenten.

Zoals men ziet betrof het een bijna klassiek model, waarin eerst ideeën ("een theorie") aan het papier worden toevertrouwd. Deze ideeën vervolgens getoetst worden via veldonderzoek. En als laatste stap de ideeën onderworpen worden aan de allerzwaarste toetsing: de praktijk.

Vooralsnog zullen van de geplande fasen alleen de eerste twee uitgevoerd worden. Te zijner tijd zal alsnog een besluit moeten vallen over het wel of niet doorgaan van de derde fase.

De eerste twee fasen zijn elk weer opgedeeld in stappen. Deze opbouw is gekozen om het onderzoek beter beheersbaar te maken en om het eventueel bij te kunnen sturen. Thans is bijvoorbeeld de inhoud en organisatie van fase 2 immers nog slechts globaal aan te geven, omdat deze fase voortbouwt op de voorgaande.

Men zal dan ook zien dat de eerste fase het meest uitgebreid beschreven wordt. Het ligt in de bedoeling om fase 2 te starten met het uitwerken van een definitief onderzoeksplan voor deze fase.

2.3. Uitgangspunten

De uitkomsten van het onderzoek zullen praktisch bruikbaar moeten zijn voor beheerders, ontwerpers en beleidsmakers die op het terrein van de gebouwde omgeving werkzaam zijn. De definitieve onderzoeksrapportages van fase 1 en 2 zullen daarom ook in de vorm van praktische handleidingen voor deze doelgroepen gegoten worden. De aldus naar aanleiding van fase 1 vervaardigde handleiding zal ter becommentariëring aan leden van de doelgroep(en) voorgelegd worden.

2.4. Fasering

In totaal zijn met het onderzoek 140 onderzoeksdagen gemoeid. De eerste fase van het onderzoek (oriëntatie) zal 65 dagen in beslag nemen (inclusief rapportage), het veldonderzoek vergt 50 dagen* en aan de totale eindrapportage zal 25 dagen besteed worden. De oriëntatiefase valt in de eerste helft van 1985 (rapportage waarschijnlijk september 1985) en het veldonderzoek (en de totale eindrapportage) valt in de tweede helft van 1985. Het totale onderzoek zal eind 1985 afgerond moeten worden.

2.5. Onderzoekers/begeleiding

Het onderzoek zal worden uitgevoerd door medewerkers van Bureau Criminaliteitspreventie. Te weten:

- Bram van Dijk
- Paul van Soomeren
- Lex de Savornin Lohman

Coördinatie, organisatie en de functie van informatie-lokettist aan de kant van Bureau Criminaliteitspreventie berust bij Paul van Soomeren.

De begeleiders van het ministerie van VROM zijn:

- Gertje Segond (DGVH)
- Vladimir Trabsky (DCB)

Ter verdere begeleiding van het onderzoek zal een begeleidingscommissie in het leven geroepen worden die tot taak heeft:

- de onderzoeksresultaten en rapportages inhoudelijk te beoordelen
- aan de hand van de plannen van de onderzoekers mede richting te geven aan het onderzoek
- het voor de onderzoekers leggen c.q. vergemakkelijken van contacten met personen en instellingen

Deze begeleidingscommissie zal een actieve rol spelen bij het onderzoek. Uit efficiëncy oogpunt is dan ook gekozen voor een commissie waarin slechts een beperkt aantal personen zitting heeft. Naast de bovengenoemde begeleiders van het ministerie en de onderzoekers zijn dat:

-
-
-

*= Als bij het veldonderzoek gebruik gemaakt gaat worden van een enquête ronde, zullen er minder onderzoeksdagen overblijven aangezien voor het gehele onderzoek een maximum bedrag beschikbaar is.

3. EEN EERSTE BEGRIPSAFBAKENING

Zoals we al zagen, luidt de probleemstelling van het onderzoek als volgt:

Welke -via ontwerp, beheer en bestemming van gebouwen en terreinen manipuleerbare- factoren in een bepaalde gebouwde omgeving zijn van invloed op de aard en ontwikkeling van bepaalde vormen van criminaliteit in de desbetreffende gebouwde omgeving.

Een korte toelichting van enkele begrippen uit deze (thans nog vrij vage) probleemstelling:

- In de probleemstelling wordt een relatie gelegd tussen de gebouwde omgeving enerzijds en criminaliteit anderzijds. De relatie tussen beide begrippen wordt gelegd door de zinsnede "factoren die van invloed zijn op". Twee hoofdfactoren die we hierbij zullen onderscheiden zijn sociale controle en target hardening. We zien zowel sociale controle als target hardening als strategieën die toegepast kunnen worden bij de preventie van criminaliteit. De begrippen sociale controle en target hardening zullen we in de paragrafen 4.4. en 4.5. nader uitwerken.
- Voor wat betreft de factoren in een bepaalde gebouwde omgeving die van invloed zijn op criminaliteit, maken we een voorbehoud tot "via ontwerp en beheer van gebouwen manipuleerbare factoren". Deze toevoeging is noodzakelijk omdat anders het onderzoek alras tot te grote abstracte hoogten zou kunnen stijgen. Zo is bijvoorbeeld het aantal potentiële daders van criminaliteit dat in een bepaalde gebouwde omgeving woont van invloed op de in dat gebied plaatsvindende criminaliteit (Bottoms 1974, Wilson 1978, Van Andel 1984). De hoeveelheid potentiële daders kan men o.i. echter niet beïnvloeden via ontwerp en beheer van gebouwen en valt daardoor buiten het centrale aandachtsveld van dit onderzoek.
- Aparte aandacht vereist de zinsnede "aard en ontwikkeling" (van criminaliteit). Onder "aard" verstaan we niet alleen het type delict (is er bijvoorbeeld sprake van vandalisme of van mishandeling), maar ook de zwaarte/ernst van een bepaald delict (is er sprake van een grote vernieling of van een vernielinkje bijvoorbeeld). Onder "ontwikkeling" verstaan we zowel de omvang (aantal keren dat iets plaatsvindt) als de eventuele toe- of afname.

De belangrijkste begrippen uit de probleemstelling zijn vanzelfsprekend criminaliteit en gebouwde omgeving. Beide bespreken we hier kort:

Criminaliteit:

Het begrip criminaliteit wordt toegespitst tot "bepaalde vormen van criminaliteit". In concreto:

- Vandalisme, waaronder we verstaan het delict vernieling (inclusief brandstichting met als achtergrond baldadigheid), oftewel (volgens de slachtofferenquête definitie) beschadiging van auto en overige vernieling. N.b.: Eventueel valt te overwegen om in voorkomende gevallen het delict diefstal vanaf auto eveneens onder vandalisme mee te nemen.
 - Inbraak.
 - Diefstal (fietsendiefstal en diefstal van of uit auto).
 - Mishandeling.
 - Bedreiging.
 - Verkrachting, aanranding, handtastelijkheden.
- De laatste serie (agressieve/gewelds) delicten overlapt elkaar enigszins, hetgeen voortkomt uit de verschillende definities die gehanteerd worden (met name in politie c.q. slachtofferonderzoek jargon).

Bij het bovenstaande lijstje delicten, moeten drie opmerkingen gemaakt worden:

1. Voor al deze delicten geldt dat we alleen geïnteresseerd zijn in gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld op (semi-)openbare plaatsen (zie de afbakening van het begrip gebouwde omgeving). Een mishandeling in een privé woning, of op een privé terrein valt buiten het aandachtsveld van dit onderzoek.
2. De bovenstaande lijst is nog vrij omvangrijk en zal bij het veldonderzoek hoogstwaarschijnlijk een verdere toespitsing vereisen.
3. We richten ons op de werkelijk plaatsvindende criminaliteit. Dus niet op angst-, onrust-, of onveiligheidsgevoelens die (misschien) ten gevolge van criminaliteit ontstaan. We zijn ons ervan bewust dat we hiermee een belangrijk en interessant onderzoeksterrein afkappen. Zo bleek bijvoorbeeld uit een breed opgezet onderzoek in Utrecht, dat de bewonersvoorkeur voor een "veilige buurt 's avonds" als een van de belangrijkste aspecten van het stedelijk leefmilieu naar voren kwam (Driessen en Beereboom, 1983, pag. 32 e.v.)*. Onveiligheidsgevoelens (wat ook hun relatie tot de werkelijk plaatsvindende criminaliteit mag zijn) zouden dus bijvoorbeeld van invloed kunnen zijn op de verhuisgeneigdheid van bewoners (en dus misschien een hoge mutatiegraad veroorzaken) met alle gevolgen vandien. Naast de werkelijk plaatsvindende criminaliteit zouden onveiligheidsgevoelens in dat geval een rol kunnen spelen in het verval van delen van de gebouwde omgeving (als we het "Priemus/Prak verval model" volgen; zie Prak en Priemus 1984).

*= Ter relativisering merken we op dat "veiligheid" in eerder onderzoek op het terrein van bewonersvoorkeuren niet naar voren kwam als een belangrijk aspect van het stedelijk leefmilieu (zie Driessen en Beereboom 1984, pag. 35-39).

Alleen in dit opzicht al lijken onveiligheidsgevoelens dus zondermeer een relevant te onderzoeken aspect.* Daarnaast zijn onveiligheidsgevoelens ook zeer direct van invloed op de informele sociale controle: de "angstigen" blijven -zeker 's avonds- thuis (Skogan 1983, pag. 27 en CBS nov. 1984). Hierdoor worden de straten leger en minder "gecontroleerd". Kortom: onveiligheidsgevoelens zijn zeker relevant in verband met een onderzoek op het terrein "gebouwde omgeving-criminaliteit" en verdere uitdieping verdient o.i. dan ook zeker aanbeveling. Toch onderzoeken wij de onveiligheids gevoelens niet. Puur om pragmatische redenen: dit onderzoeksgebied valt voor een groot deel buiten de opdracht en de tijd ontbreekt er voor.

Gebouwde omgeving:

Ook het begrip "gebouwde omgeving" behoeft enige toelichting. Allereerst merken we op dat de private sfeer (de woning die achter de voordeur ligt, het kantoor dat zich achter de receptie uitstrekt) buiten dit onderzoek valt.

Gezien de onderzoeksopdracht is een verdere toespitsing van het begrip gebouwde omgeving in de richting van een bepaald type gebouwen (bijvoorbeeld woongebouwen, scholen, kantoren) niet mogelijk. Om toch tot enige structurering te komen maken we een onderscheid naar schaalniveau's en een onderscheid naar functie. Schaalniveau's die men bij het begrip gebouwde omgeving kan onderscheiden zijn:

- Micro omgeving: een aaneengesloten gebouw of bouwblok inclusief de eventueel aanpalende en bij dat gebouw behorende boxen, garages, aanplant, troitours, e.d.. Binnen de micro omgeving zijn voor ons alleen interessant:
 - .de (semi-) openbare ruimten zoals bijvoorbeeld hal, trappen, liften, galerijen
 - .de vanuit deze (semi-) openbare ruimten direct bereikbare delen van het gebouw zoals bijvoorbeeld voordeur, ramen, muren e.d.
 Een voorbeeld van een micro omgeving: de Gliphoeve
- Meso omgeving: een samenhangend aantal gebouwen of bouwblokken inclusief de tussengelegen openbare ruimten. Hierbij wordt men "samenhangend" bedoeld dat er sprake is van eenzelfde bouwwijze (bouwtijd) en architectuur.
 - Een voorbeeld van een meso omgeving: Het G deel van de Bijlmer.

*= De rol die we hier toebedelen aan onveiligheidsgevoelens als push-factor op de verhuisgeneigdheid is een puur hypothetische. Daarbij kan in ieder geval opgemerkt worden dat ten eerste een verhuisgeneigdheid (intentie) nog niet hetzelfde is als het feitelijk wegtrekken van een bewoner (zie ook Skogan 1983, pag 16 e.v.) en dat ten tweede pull factoren (ruimere, goedkopere, mooiere woning elders) waarschijnlijk belangrijker zijn.

- Macro omgeving: een groter bebouwd gebied bestaande uit tenminste twee meso omgevingen. Het betreft hier bijvoorbeeld een plangebied, buurt of wijk.

Een concreet voorbeeld van een macro omgeving: de Bijlmer.

We zijn ons ervan bewust dat het onderscheid tussen de verschillende schaalniveau's in de praktijk soms moeilijk aan te brengen zal zijn. Met dit onderscheid is echter een eerste indeling van bijvoorbeeld de literatuur mogelijk (op welk niveau heeft een boek of artikel betrekking?). De indeling maakt tevens duidelijk dat de invalshoek van dit onderzoek de micro en meso omgeving zal zijn. We zullen ons dus niet bezighouden met processen die zich op hogere schaalniveau's afspelen.

Naast het schaalniveau moeten we ook een onderscheid aanbrengen naar de functie van een bepaald deel van de gebouwde omgeving: het hoofdonderscheid hierbij is dat tussen woonbebouwing en overige bebouwing. Vervolgens zijn verdere verfijningen mogelijk.

Bijvoorbeeld: woonbebouwing overwegend eigenaar bewoner, woonbebouwing overwegend huur (wel/niet corporatie), onderwijs, vervoer, etc. Een onderscheid naar functie is vanzelfsprekend van belang, omdat elke functie zo zijn eigen specifieke eigenschappen heeft. Zo mag bijvoorbeeld literatuur die betrekking heeft op scholen niet zondermeer ook van toepassing verklaard worden op woonbebouwing.

Met de schaalniveau's enerzijds en de functies anderzijds kan nu een (nog vrij ruime) matrix gemaakt worden waarin literatuur ondergebracht kan worden.

In het voorgaande hebben we het begrip gebouwde omgeving 100% fysiek omschreven: een grote stapel stenen met wat hout, staal en glas. In een gebouwde omgeving wonen en werken echter mensen. Hiervoor reserveren we het begrip "sociale omgeving": alle mensen die aanwezig zijn in een bepaalde gebouwde omgeving en de onderlinge betrekkingen die deze mensen hebben. Overigens is de scheiding tussen gebouwde en sociale omgeving een puur analytische. Het begrip sociale omgeving is echter onontbeerlijk om bijvoorbeeld een verband te kunnen leggen tussen de gebouwde omgeving en bepaalde sociale processen die van invloed zijn op criminaliteit (zoals bijvoorbeeld sociale controle).

Overigens zullen we in het vervolg vaak korthedshalve spreken over 'de gebouwde omgeving' terwijl we daarmee dan zowel de fysieke gebouwde omgeving als de daarbinnen vallende sociale omgeving bedoelen. Pas als tijdens het onderzoek in een bepaald geval blijkt dat de fysieke gebouwde omgeving en de sociale omgeving analytisch beter gescheiden kunnen worden, zullen we in het desbetreffende geval expliciet een scheiding aanbrengen.

4. THEORETISCH KADER: EEN EERSTE POGING

4.1. Inleiding

De onderzoeker die zich bezig wil gaan houden met onderzoek dat zich beweegt op het terrein van de gebouwde omgeving in relatie tot criminaliteit, heeft iets weg van Drs. Odysseus toen deze zijn scheepje veilig tussen Scylla en Charybdis door moest zien te loodsen.

- Enerzijds is er het gevaar dat het onderzoek vastloopt op de klippen van de te hoge abstractie en dus nietszeggende en niet werkbare uitkomsten oplevert. De gebouwde omgeving is immers meer dan een groot uitgevallen stapel stenen. Binnen zo'n gebouwde omgeving spelen zich complexe sociale processen af die soms wel en soms niet beïnvloed worden door de fysieke (gebouwde) omgeving. Daarnaast is ook criminaliteit een lastig onderwerp. Niet alleen het werkelijk aantal delicten dat ergens plaatsvindt, speelt hierbij een rol. Ook -veel subjectievere- processen als de reacties van de (potentiële) slachtoffers (bijvoorbeeld onrustgevoelens en vermijdingsgedrag) en de perceptie van de omgeving door de (potentiële) dader, spelen bij het begrip criminaliteit een rol.

Kortom: alles lijkt met alles samen te hangen en "alles" moet dus onderzocht worden.....men ziet de klippen lonken.

- Anderzijds is er het gevaar dat het onderzoek vastloopt op simpele causale verklaringen met een sterk fysisch deterministisch karakter. Bijvoorbeeld verklaringen in de sfeer van "in beton uitgevoerde hoogbouw, leidt tot vandalisme", of "sloten voorzien van piefje x en palletje y, uitgevoerd in 33 mm gehard plaatstaal (procedé Krupp, G 471/84), leiden tot een vermindering van de kans om slachtoffer te worden van inbraak door gelegenheids inbrekers in de leeftijdscategorie 10-20".

Een vergelijkbare schets van deze klippen vindt men bij Tim Hope:

"One of the most important lessons from research to date is that the dynamics of the relationship between attitudes, perception, social activity, and built form are complex and unlikely to be explained by resort to simple cause-and-effect explanations such as defensible space (Rubenstein et al., 1980). Thus as well as seeking to discover the importance which burglars attach to building design, it is necessary also to provide an adequate account of how social and physical factors interact to give character and meaning to the build environment." (Hope 1984, pag. 48).

De les die we o.a. uit dit citaat willen trekken, is dat geprobeerd moet worden de warwinkel van complexe relaties die bestaan tussen gebouwde omgeving en criminaliteit te onderzoeken. Simpele fysisch deterministische verklaringen hoeft men van ons in dit onderzoek niet te verwachten, aangezien we relatief veel aandacht zullen geven aan sociale factoren.

Na deze keus blijft echter het gevaar bestaan van de nietszeggende -en op praktisch niveau van ontwerpers en beheerders onbruikbare- conclusies. Twee voorbeelden van dit soort conclusies:

"Newman has, in short, drawn our attention to an important theme, but by the cruduty of his treatment of it, he has run a serious risk of debasing the importance of that theme". (Bottoms 1974).

of:

In all, building design is not a panacea for burglary. What importance it may have (and in some instances this might be considerable) is probably in support of other preventive efforts. Nevertheless, there is enough evidence to suggest that the role of the built environment in burglary should not be ignored completely. (Hope 1984, pag. 57).

Om dit soort conclusies ("een verdomd interessant onderwerp, maar hoe het precies zit weten we ook niet") te vermijden, zal het aandachtsveld van dit onderzoek vrij rigoreus afgeperkt moeten worden. Zoals men in het vorige hoofdstuk heeft kunnen zien, zijn we met deze afperking reeds een eind gevorderd:

- De gebouwde omgeving vatten we beperkt op. We richten ons met name op het gebouw en de directe omgeving (we bekijken de gebouwde omgeving met andere woorden door een micro/meso bril).
- Het begrip criminaliteit hebben we enerzijds tot een aantal delicten beperkt en anderzijds richten we ons alleen op de werkelijk plaatsvindende criminaliteit en niet op onrust/onveiligheidsgevoelens.

Een dergelijke afperking mag er o.i. echter niet toe leiden dat het werpen van een blik op het totale terrein korthedshalve overgeslagen wordt. Daarom geven we in de volgende paragraaf allereerst een korte schets van dit bredere kader.

4.2. Het brede theoretische kader

In deze paragraaf willen we een eerste globale schets geven van het criminologische theoretische kader waarbinnen het onderzoek zich afspeelt.

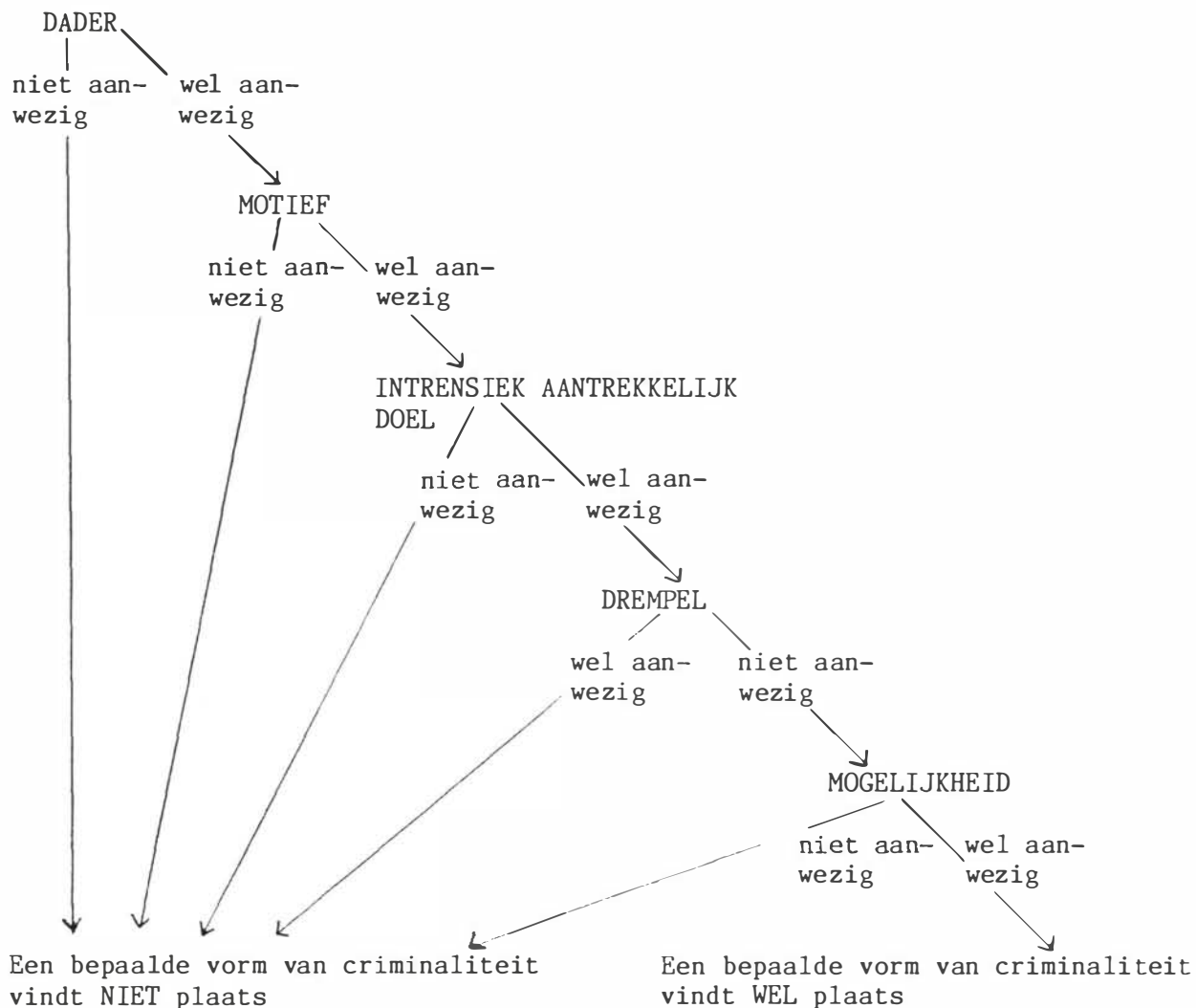
Met nadruk wijzen we erop dat we hier niet willen proberen de nieuwe criminologische theorie van de tachtiger jaren te formuleren. De theoretische schets heeft twee doelen.

- Explicitering van onze eigen denkbeelden over criminaliteit in relatie tot de gebouwde omgeving.
- De mogelijkheid om binnen een meeromvattend theoretisch kader enkele onderdelen af te bakenen die bij het onderhavige onderzoek van belang zijn, maar daarbij toch in staat te zijn om rekening te blijven houden met het grotere geheel.

Het brede theoretische kader zal ons dus moeten behoeden voor het vastlopen op enerzijds de klip van de fysisch deterministische simplificatie (waarbij men het grotere geheel uit het oog heeft verloren) en anderzijds de klip van de "alles hangt met alles samen abstractie" (waarbij men geen afbakeningskeuze heeft durven nemen).

Als we spreken over de preventie van criminaliteit (volgens onze -beperkte!- definitie) gaan we uit van het analyse model in schema 1. In dit schema zijn vijf voorwaarden gegeven waaraan voldaan moet zijn, wil criminaliteit ook inderdaad plaatsvinden.

Schema 1: Voorwaarden voor criminaliteitsvormen.

Voordat we nader per begrip ingaan op het belang van het bovenstaande wetenschappelijk gepriegel, geven we eerst een zeer korte toelichting op schema 1.

Als er geen daders zijn, die motieven hebben om een bepaalde vorm van criminaliteit te plegen, vindt die criminaliteit ook niet plaats.

Maar de aanwezigheid van een dader + motief impliceert nog niet dat er ook echt iets gebeurt. Er moet vervolgens immers ook een aantrekkelijk doel voorhanden zijn om te vernielen, in te breken, of te mishandelen. Als dat er inderdaad op die plek op dat moment is, dan hoeft criminaliteit nog steeds niet per sé plaats te vinden. Voor een dader kunnen er tal van (interne en externe) drempels zijn: een levensgrote agent met een knuppel, een stevig uitziende buurtbewoner die uit zijn raam hangt, etc. En zelfs als er geen drempels zijn, houdt dat nog niet in dat er iets gebeurt: het object dat vernield moet worden, (b)lijkt niet stuk te krijgen, het te forceren slot (b)lijkt een niet te slechten barrière (NEN 5088?).....kortom de mogelijkheid is (of lijkt) niet aanwezig.

Naast de eerder genoemde voordelen van een breed theoretisch kader zoals dat in schema 1 is te vinden (t.w.: afbakeningsmogelijkheid zonder het grotere geheel uit het oog te verliezen), kan hier op nog een ander -in het kader van dit onderzoek zeer belangrijk- voordeel gewezen worden: een dergelijk schema maakt een eenvoudige presentatie mogelijk! Dit is essentieel als we bedenken dat de uitkomsten van het onderzoek tenslotte zullen moeten resulteren in een bruikbare handleiding voor ontwerpers, beheerders en beleidsmakers.

Ons onderzoek zal zich alleen richten op de laatste twee begrippen uit schema 1 (drempel en mogelijkheid). Desondanks kunnen we de begrippen die erboven staan niet eenvoudig negeren. We zullen moeten proberen ze adequaat in de hand te houden (als het ware: constant te houden). Datzelfde geldt voor ontwerpers, beheerders en beleidsmakers. Als zij bijvoorbeeld geen rekening houden met het aantal potentiële daders dat op een bepaalde plek aanwezig is, hebben drempelverhogende of mogelijkheid verminderende maatregelen slechts een beperkt effect.

We wijzen er tenslotte op dat de in schema 1 aangebrachte volgorde discutabel is. Volgens de "gelegenheidstheorie" zou men bijvoorbeeld het begrip motief net zo goed onderaan kunnen zetten. Voor ons is de volgorde waarin de begrippen staan echter nauwelijks interessant (zoals gezegd: het gaat ons niet om een criminologische theorie!). Van belang is slechts dat met elk begrip uit schema 1 rekening gehouden moet worden bij ons onderzoek.

De volgorde is met name om presentatie-technische redenen gekozen en geeft een eerste aanzet voor een "checklist" voor ontwerpers en beheerders.

4.3. Het brede theoretische kader per begrip

4.3.1. Potentiële dader

Het lijkt op het eerste gezicht een waarheid als een koe dat er een dader moet zijn. Toch wordt er in veel onderzoek/literatuur te weinig aandacht aan dit begrip besteed. Zeker als men zich bezighoudt met de vergelijking van de ene gebouwde omgeving met de andere.

Zo kreeg Newman (1972) terecht het verwijt naar zijn hoofd dat hij bij zijn onderzoek bepaalde variabelen niet adequaat in de hand had gehouden. Als allerbelangrijkste betrof dat het aantal (potentiële) daders in een bepaald gebied (zie o.a. Bottoms 1974 en Mawby 1977; zij spreken van de "offender rate").

Uitgaande van het feit dat heel veel daders hun delicten in de eigen (woon) omgeving plegen* -zeker waar het jeugdige (10-20) daders betreft- bestaat er dus een sterk positief verband tussen het aantal in een gebied aanwezige potentiële daders en het aantal plaatsvindende delicten. Aangezien potentiële daders moeilijk telbaar zijn, operationaliseert men dit begrip vaak tot "het aantal in een bepaald gebied aanwezige jongeren" (zie Wilson 1978, pag. 57; Van Dijk en Van Soomeren 1981, pag. 47 en 50; Van Andel 1984, pag. 45). Deze operationalisering lijkt inderdaad de beste gezien het zeer hoge aantal jongeren binnen de totale dader groep (zie o.a. CKC 1984, pag. 153 e.v.).**

*= We kunnen hier verwijzen naar Turner 1979, Wilson 1978, Van Dijk en Van Soomeren 1980 en 1982.

**= Overigens merken we op dat deze operationalisering impliceert dat de jeugdige (gelegenheids) dader sterker in het beeld zal komen dan de oudere professionele dader.

In dit onderzoek is het begrip potentiële dader slechts zijdelings interessant. Het begrip is als zodanig immers nauwelijks via ontwerp en beheer manipuleerbaar*. Wel moeten we bij het bekijken van literatuur/ander onderzoek steeds in de gaten houden of -en hoe- men met het begrip potentiële dader rekening heeft gehouden, terwijl wijzelf in ons onderzoek moeten trachten dit begrip constant te houden in vergelijkingen tussen de ene gebouwde omgeving met de andere. Overigens zal dit laatste niet bepaald eenvoudig zijn. Het aantal potentiële daders is immers niet alleen in een macro omgeving van belang (operationalisering bijvoorbeeld via het percentage jongeren per buurt/wijk). Het speelt ook op meso niveau een rol (looproutes, drukke en stille straten**) en zelfs in de micro omgeving (verzamelplek in of bij een gebouw***).

Samenvattend:

Het begrip potentiële daders valt buiten het aandachtsveld van dit onderzoek. Getracht moet wel worden om het begrip als het ware constant te houden (zowel bij vergelijkingen binnen en tussen bepaalde artikelen/boeken/andere onderzoeken als bij het eigen veldonderzoek).

4.3.2. Motief

Over dit begrip kunnen we kort zijn. Het speelt -hoe interessant het ook mag zijn- in dit onderzoek geen rol.

Of een dader nu uit winstbejag, pure verveling of een of andere psycho-sociale stoornis inbreekt, vernielt of bedreigt doet niet ter zake. Interessant is slechts dat hij op een bepaald moment op een bepaalde plek inbreekt c.q. wil inbreken, vernielt etc.

4.3.3. Intrensiiek aantrekkelijk doel voorhanden

Een "gemotiveerde potentiële dader" wil iets. Hij is doelgericht. Alle andere dingen constant gehouden, zal hij, voor de keuze gesteld in te breken bij een juwelier of een in kommervolle omstandigheden verkerende bijstandstrekker, kiezen voor de juwelier. Daar is immer het meeste te halen. Dit geldt ook voor de vernieler die

*= Enkele van de belangrijkste uitzonderingen:

- daders/jongeren aantrekkende bestemmingen verbieden (zoals bijvoorbeeld een disco of friettent)
- woondistributieve maatregelen (bijvoorbeeld het stellen van een maximum aan het aantal gezinnen met jongeren in de leeftijdsgroep 10-20)
- planologische/stedebouwkundige maatregelen (bijvoorbeeld bejaarden woningen bouwen in plaats van gezins- c.q. HAT woningen)

Deze uitzonderingen verplaatsen o.i. slechts "het probleem" (t.w. jongeren) en lijken bovendien in Nederland ethisch en politiek niet uitvoerbaar. De stelling dat het begrip potentiële dader niet te beïnvloeden is via ontwerp en beheer blijft dus staan.

**= Zie Mawby 1977. Zijn conclusie: meer mensen op straat betekent ook meer daders op straat en dus ook meer delicten (in Mawby's onderzoek: vernielingen aan telefooncellen).

***= Zie Van Dijk, Van Soomen en Walop 1982. Hun conclusie: openbare schoolspeelplaatsen zijn -zeker als er gebrek is aan beter- een verzamelplek voor jongeren hetgeen resulteert in veel vernielingen terplaatse.

gesteld wordt voor de keuze tussen een telefooncel en een nog steeds niet opgeruimde Duitse bunker.*

Van alle mogelijke doelen die de dader kent, zal hij het voor hem meest aantrekkelijke kiezen. Ook deze factor kan -indien door de onderzoeker niet onder controle gehouden- behoorlijk verstorend werken. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de Nederlandse slachtofferenquête dat er een positief verband bestaat tussen enerzijds "technopreventieve maatregelen genomen" en anderzijds "slachtofferkans inbraak". Dit verband lijkt op het eerste gezicht te concluderen te wettigen dat het nemen van preventieve maatregelen "dus" leidt tot een grotere kans om slachtoffer van inbraak te worden. Het lijkt ons echter reëler om te veronderstellen dat mensen met veel dure spulletjes in huis (aantrekkelijk inbraak doel) eerder geneigd zijn om technopreventieve maatregelen te nemen, maar desondanks nog slachtoffer worden** (Van Dijk, Van Soomeren, De Savornin Lohman 1985).

Mogelijk wordt hier dus de zaak verstoord door de invloed van het begrip "intrinsiek aantrekkelijk doel voorhanden". We zullen dan ook in ons onderzoek moeten trachten ook dit begrip constant te houden.

4.3.4. Drempel

Met het begrip 'drempel' zijn we op ons eigenlijke onderzoeksveld aangeland.

Onder 'drempel' verstaan we de kans dat een dader gepakt wordt (op het moment van het delict of korte tijd later), of herkend wordt. We beperken het begrip drempel met andere woorden tot externe drempel (in tegenstelling tot interne drempel; zie Van Dijk, Van Soomeren, Walop 1982, pag. 18) of extrinsic control (in tegenstelling tot internalized control; zie Gladstone 1978). Bij het begrip drempel gaat het ons in ieder geval niet om een normen en waarden patroon van de dader dat via opvoeding of onderwijs is bijgebracht en dat hem er van weerhoudt om een delict te plegen.

Verder wijzen we erop dat in onze definitie het begrip drempel geheel (extern) sociaal gericht is: "gepakt of herkend te worden" door andere mensen (met of zonder pet; vgl CKC 1984, pag. 28). Sloten, hekken, onbreekbaar glas.....kortom alle technopreventieve (target hardening) maatregelen vallen niet onder

*= We zijn ons er van bewust hier -in het geval van vandalisme- enigszins te simplificeren. Het zal immers ten eerste niet altijd handelen om zo'n eenvoudige keuze. Ten tweede kan een aantal objecten dat zich op de openbare weg bevindt via beheer en ontwerp gemanipuleerd worden. Zowel qua aantal (objecten niet neerzetten/weghalen), als qua uiterlijk: het voor vandalen minder aantrekkelijk maken van bepaalde objecten (dit laatste valt o.i. echter onder het begrip "mogelijkheid" uit schema 1).

**= For the sake of argument behandelen we hier andere mogelijke verklaringen niet.

het begrip 'drempel', maar vallen onder het begrip 'mogelijkheid' dat we direct zullen behandelen.*

Het begrip drempel kan op twee manieren bekeken worden:

- door de ogen van de dader; in dat geval spreken we van de gepercipieerde drempel**
- als een objectief in de realiteit aanwezige grootheid; of er inderdaad van een objectieve drempel sprake is, kan in feite pas achteraf vastgesteld worden, namelijk als er een reactie komt.

Het onderscheid tussen een objectieve en een door de dader gepercipieerde drempel is essentieel.

Als een individuele dader denkt dat anderen hem bijvoorbeeld kunnen zien en die anderen (nog steeds in de ogen van de dader) zullen en kunnen optreden, is er sprake van een hoge gepercipieerde drempel. In de realiteit zijn er echter misschien in het geheel geen mensen aanwezig en is er dus objectief niet van een drempel sprake.

Andersom kan natuurlijk ook: er is een oplettende politieman aanwezig. Objectief is er dus van een drempel sprake. Maar als de dader die politieman niet ziet, of inschat dat hij toch niets zal doen (bijvoorbeeld omdat de dader zich vergezeld weet van 20 vrienden), wordt een objectief aanwezige drempel niet als zodanig gepercipieerd.

De belangrijkste (voor dit onderzoek relevante) preventie strategie die valt binnen het begrip drempel, is te omschrijven met het begrip sociale controle. Het begrip sociale controle is opzich echter weer een uitermate complex begrip dat in meerdere onderdelen uiteen valt (potentieel aantal optreders, zichtbaarheid, betrokkenheid, reactie mogelijkheden). Voordat we hier verder op ingaan (paragraaf 4.4.), willen we eerst de reeks begrippen uit schema 1 afmaken.

4.3.5. Mogelijkheid

Met het begrip mogelijkheid zijn we aangekomen in de fysieke omgeving: de fysieke mogelijkheid dat het object waar de dader zich op richt, gesloopt (inbraak/mishandeling) of opengebroken (inbraak) kan worden.

We onderscheiden hierbij de directe bereikbaarheid van het object (bij wijze van spreken: het aantal meters dat de dader af moet leggen en de op die meters aanwezige fysieke hindernissen) en de sterkte van het te kraken object (c.q. de relevante onderdelen daarvan).

*= Enigszins problematisch hierbij zijn de CCTV technieken (toegangscontrole via camera's). Mensen betrappen hier immers via technische middelen de dader. We beschouwen dit echter -net zo als alarmeringssystemen- onder het begrip 'mogelijkheid' en niet onder het begrip 'drempel'.

**= De gepercipieerde drempel definieren wij als volgt: de door de dader gepercipieerde kans om gepakt te worden (op het moment dat hij het delict pleegt of later) of herkend te worden door anderen, met alle fysieke en sociale consequenties voor de dader vandien. Gepercipieerde drempel is dus niets anders dan een subjectieve risico inschatting van de dader.

Ook bij het begrip mogelijkheid is het van belang om een onderscheid te maken tussen de door de dader gepercipieerde mogelijkheid en de reële (objectieve) mogelijkheid (lukt het inderdaad wel of niet). Zo richt de huidige technopreventieve praktijk zich uitsluitend op de objectieve mogelijkheid (installeren van technopreventieve middelen, normering van die middelen) en laat men geheel buiten beschouwing hoe de desbetreffende middelen door de dader gepercipieerd worden. O.i. een zwak punt. Het idee dat target hardening door daders veel minder belangrijk gevonden wordt dan bijvoorbeeld de kans om gezien te worden, wint steeds meer veld (de factor zichtbaarheid; een van de onderdelen van ons begrip sociale controle). Ook zou het best eens zo kunnen zijn dat alleen al van de mededeling dat "dit object is elektronisch beveiligd" een grote preventieve werking uitgaat (vergelijk hier ook: het rondbazuinen van het gerucht dat object x zwaar beveiligd is, of het suggereren van een high tech middel dat er verder helemaal niet is, bijvoorbeeld een loze toeter aan de muur). Anderzijds kan opgemerkt worden dat in het debat tussen de voor en tegenstanders van technopreventie tot op heden heel weinig aandacht is besteed aan (met name inbraak-)pogingen die mislukt zijn. Uit de British Crime Survey blijkt bijvoorbeeld dat het bij ongeveer een derde van de inbraken bij een poging is gebleven (Hough en Mayhew 1983). N.b.: Nederlandse cijfers zullen in dit opzicht nog gecheckt moeten worden. Naar aanleiding hiervan merkt Mayhew dan ook op

"Although failure to gain entry may have something been due to factors other than security (for instance, the burglar suspecting that there was someone at home after all), it seems plausible that in many cases it was security that foiled the break-in. Research to date has paid surprisingly little attention to unsuccessful burglaries, despite their importance for the target hardening debate." (Mayhew 1984, pag. 35).

Misschien toch een sterk punt voor de technopreventieven?

Het voorgaande leidt ertoe dat we in dit onderzoek niet alleen aandacht kunnen schenken aan het op een rijtje zetten van de bestaande target-hardening middelen. We zullen ook moeten trachten enige inschatting te geven van de effectiviteit van deze middelen (via literatuur/ander onderzoek) en we zullen ook zelf moeten trachten na te gaan welke rol target-hardening speelt gezien door de ogen van de dader.*

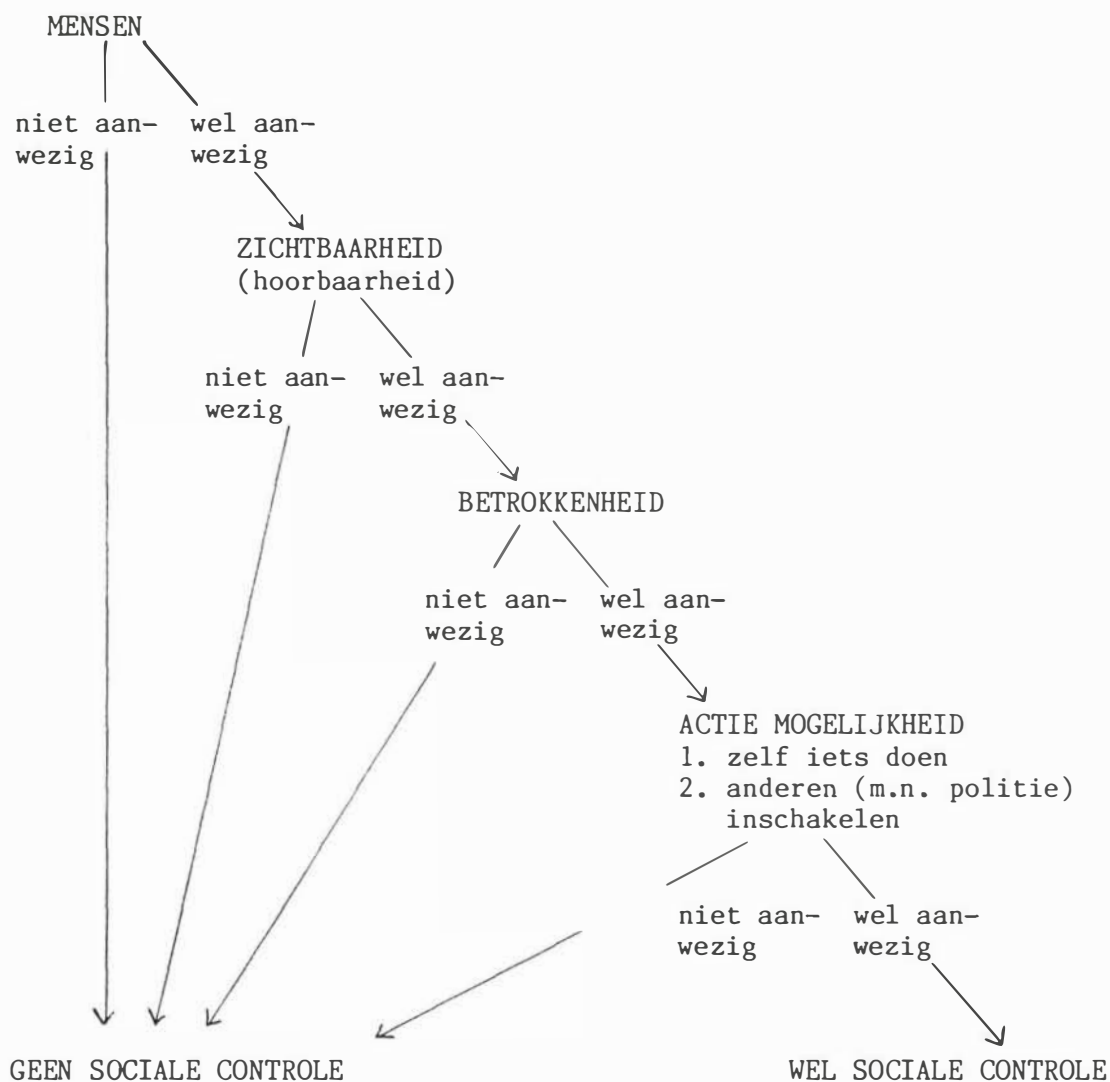
Hiermee hebben we de belangrijkste voorwaarden besproken voor het plaatsvinden van -bepaalde vormen van- criminaliteit (op een bepaald moment binnen een bepaalde gebouwde omgeving). Aangezien de begrippen 'drempel' en 'mogelijkheid' in ons onderzoek een centrale plaats innemen, besteden we in de twee komende twee subparagrafen kort aandacht aan preventie-strategieën die aan deze begrippen gekoppeld kunnen worden.

*= Zeer bruikbare literatuur op het gebied van de dader perceptie van target-hardening (alsmede voor het begrip 'gepercipieerde drempel'): Bennet en Wright 1983, Goodman et al. 1966, Phelan 1977. Enigszins bruikbaar: Reppetto 1974, Waller en Okihiro 1978, Walsh 1980, Winchester en Jackson 1982.

4.4. Sociale controle

Het verhogen van de sociale controle is een preventie-strategie die bruikbaar lijkt voor zowel criminaliteit tegen zaken (vandalisme, inbraak) als voor criminaliteit gericht tegen personen. In schema 2 werken we dit begrip in enkele globale hoofdlijnen verder uit. We beperken ons daarbij tot het terrein gebouwde omgeving/criminaliteit en besteden aandacht aan de voorwaarden voor sociale controle (c.q. de factoren die daarop van invloed zijn).

Schema 2: Voorwaarden voor (effectieve) sociale controle vanuit de gebouwde omgeving in relatie tot criminaliteit

Aangezien het in schema 2 uitgewerkte begrip sociale controle valt onder het begrip 'drempel', gelden de eerder gemaakte opmerkingen ook hier: het gaat niet alleen om de objectieve feiten; de perceptie van de dader is minstens even belangrijk.

Schema 2 kan derhalve op twee manieren gelezen worden. Ten eerste door te kijken naar hoe de dader de genoemde voorwaarden percipieert: De dader zal een inschatting maken van de aanwezigheid van andere mensen. Vervolgens zal de dader zich de vraag stellen in hoeverre ze hem (en het delict dat hij pleegt) zullen zien of horen. Waarbij ook van belang is of die anderen het als een delict (misdaad/overtreding) zullen beschouwen. Zijn er mensen die de dader kunnen zien of horen dan volgt de door de dader gemaakte inschatting of deze mensen in principe bereid zullen zijn tot het ondernemen van actie. De dader zal dus als het ware de geestesgesteldheid van de potentiële reageerders trachten in te schatten. De belangrijkste overweging hierbij zal zijn de betrokkenheid van die anderen bij gebeurtenissen in de directe omgeving. Met andere woorden de overweging in hoeverre anderen zich verantwoordelijk voelen voor het slachtoffer. Is er inderdaad van een betrokkenheid sprake dan houdt dat nog niet in dat de dader ook inderdaad inschat besprongen en gevelt te worden. Tussen hem en de reageerders kan zich bijvoorbeeld een brede sloot bevinden. In dat geval is er dus fysiek geen directe (re)actie mogelijkheid aanwezig. Hetzelfde geldt als de anderen niet zelf willen reageren, maar daarvoor bijvoorbeeld de politie willen inschakelen. Zonder telefoon in de buurt is het puur fysiek niet mogelijk om actie te ondernemen (op redelijke termijn). Ten tweede kan schema 2 ook "objectief" gelezen worden: zonder mensen die kunnen zien (en horen) dat er iets gebeurt, is er objectief gezien niet van sociale controle sprake. Zijn er wel mensen en kunnen die mensen bovendien zien dat er iets gebeurt, dan impliceert dat nog steeds geen sociale controle. De desbetreffende mensen moeten namelijk ook nog betrokken zijn bij hetgeen er gebeurt (dus niet een houding hebben van: "dit is niet mijn pakkie an...ik kijk wel even de andere kant op") en ze moeten de mogelijkheid hebben om zelf iets te doen, of om anderen in te schakelen, b.v. de politie.

Om het verschil nog even te verduidelijken, kunnen we wijzen op de tegenwoordig veel opgeld doende mening dat bijvoorbeeld het betrekken van bewoners bij het beheer van een gebouw een directe invloed zou hebben op de hoeveelheid plaatsvindende criminaliteit. Zoals uit het voorgaande duidelijk geworden mag zijn, is dit echter een simplificatie. Naast het feit dat men zich bij de toepassing van zo'n strategie slechts richt op één van de vier voorwaarden voor sociale controle, kan men zich ook de vraag stellen of een dader zich de (eventuele) hogere betrokkenheid wel bewust is.

4.5. Target hardening

Target-hardening is een strategie waarbij men probeert de mogelijkheid (zie voor dit begrip par. 4.3.5.) dat een delict slaagt, tracht te beperken.

Onder het begrip target hardening verstaan we het verstevigen of beveiligen van gebouwen tegen bepaalde vormen van criminaliteit. Target hardening heeft dus altijd een directe relatie met het te verstevigen object. Dit houdt overigens niet in dat er alleen naar het te verdedigen object gekeken kan worden. Minstens even belangrijk is de wijze waarop de daders te werk gaan (de modi operandi): op welke wijze wordt iets vernield, hoe wordt er ingebroken en welke gereedschappen worden daarbij gebruikt, etc. En via de modi operandi, komen we tevens op het punt hoe de dader een bepaalde target hardening maatregel percipieert.

Als men deze vragen niet in de beschouwing betreft, ontstaat het gevaar van geldverspilling, omdat bijvoorbeeld maatregelen genomen worden die geen enkel effect hebben.

Het feit dat target hardening een directe relatie met het te verstevigen object heeft (en in ons geval is dat te verstevigen object altijd een gebouw), heeft wel tot gevolg dat voor wat betreft target hardening bepaalde delicten niet interessant zijn. Zo kan een fiets bijvoorbeeld best van een steviger slot voorzien worden (=target hardening), maar die fiets is geen gebouw en dus valt beveiliging tegen fietsdiefstal buiten ons onderzoek (idem dito: de auto, objecten op de openbare weg, etc). Al in par. 4.3.5. hebben we een aantal bronnen genoemd die ingaan op de perceptie van de dader. Veel meer literatuur zal hierover echter niet bestaan. Er is wel heel veel bekend over de objectieve kant van target hardening: wat is er op de markt, hoe sterk of zwak is dat spul en soms: wat is het effect bij toepassing (verlaagt het inderdaad de individuele slachtofferkans).

5. TIJDSPLANNING EN FASERING VAN HET GEHELE ONDERZOEK

In de grote lijn bestaat het onderzoek uit de volgende fasen en (binnen een fase) stappen:

Fase 0: Opzet/definitief onderzoeksplan/organisatie

Duur: 10 dagen

Begintijd: medio jan. 1985

Gereed: medio febr. 1985

Fase 1: Oriënterend onderzoek

Duur: 55 dagen

Begintijd: medio jan 1985

Gereed (in de vorm van een concept rapportage): aug./sept. 1985

Fase 1 omvat de volgende drie stappen:

- Stap 1: Literatuur onderzoek

Duur: 30 dagen

Begintijd: medio jan 1985

Gereed: juni 1985 (in de vorm van geheel interne rapportage, waaraan verder geen netheidseisen gesteld zijn)

- Stap 2: Analyse Nederlands statistisch materiaal (Slachtofferenquêtes)

Duur: 10 dagen

Begintijd: variabel; streven naar april 1985.

Gereed: uiterlijk aug./sept. 1985

- Stap 3: Vooronderzoek naar kenmerken micro/meso omgeving pleegplaats

Duur: 15 dagen

Begintijd: april 1985

Gereed: aug./sept. 1985

Fase 2: Veldonderzoek

Duur: 75 dagen

Begintijd: aug/sept 1985

Gereed: eind dec. 1985

Fase 2 omvat de volgende drie stappen:

- Stap 1: Vervaardigen onderzoeksplan, bespreking in en fiatting door begeleidingscommissie

Duur: 5 dagen

Begintijd: variabel; bij voorkeur juni/juli 1985

Gereed: Uiterlijk aug./sept. 1985 (bij start veldonderzoek)

- Stap 2: Selectie onderzoeksgebieden

Duur: p.m.

Begintijd: variabel; ongeveer juni 1985

Gereed: Uiterlijk aug./sept. 1985

- Stap 3: Onderzoek

Duur: 50 dagen (minus de eventuele enquêtekosten gedeeld door 1000)

Begintijd: aug./sept 1985

Gereed (in de vorm van protocollen, rechte tellingen, e.d.): begin november 1985

- Stap 4: Totale eindrapportage

Duur: 20 dagen

Begintijd: nov. 1985

Gereed: eind dec. 1985

Opgemerkt moet worden dat kleine verschuivingen van het aantal dagen per fase/stap mogelijk zijn.

SCHEMATISCHE WEERGAVE PLANNING/FASERING

(XXXXX) = looptijd van een fase of stap

(.....) = speling

* = beslissingspunt begeleidingscommissie

jan. febr. mrt. april mei juni juli aug. sept. okt. nov. dec.

FASE/
STAP

0. XXXXXXXX...*

1.1. XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX.....

1.2.XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

1.3.XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

2.1.XXXXXXXXX.*.XXXX

2.2. XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

2.3. XXXXXXXXXXXX

↑
*

6 HET ONDERZOEK PER FASE EN STAP

Fase 0: Vervaardiging definitief onderzoeksplan

Deze fase is met dit concept voor de eerste tussenrapportage grotendeels afgerond. Nadat:

- de begeleidingscommissie in haar eerste bijeenkomst deze concept rapportage met het onderzoeksplan heeft gelezen, bekritiseerd en aangevuld;
- de onderzoekers een en ander verwerkt hebben tot een definitieve rapportage van de eerste tussenrapportage;
- de begeleidingscommissie deze rapportage (dit onderzoeksplan) heeft gefiatteerd;

kan deze fase medio februari 1985 officieel als afgesloten beschouwd worden.

Terzijde merken we op dat de bovengeschetste procedure het eigenlijke onderzoek niet vertraagt, omdat de onderzoekers tegelijkertijd reeds werkzaam zijn met het verzamelen van literatuur (zie fase 1, stap 1).

Fase 1: Oriënterend onderzoek

In deze fase zal een praktisch bruikbare handleiding ontwikkeld worden voor beheerders van bestaande gebouwen, voor ontwerpers van nieuw te bouwen gebouwen (b.v. ten behoeve van bouwteams) en voor beleidsmakers die direct bij de gebouwde omgeving betrokken zijn (b.v. gemeentelijke ambtenaren volkshuisvesting, stadsontwikkeling, stadsvernieuwing).

De handleiding zal gemaakt worden op basis van:

- met name buitenlandse literatuur over het onderwerp "gebouwde omgeving-criminaliteit(spreventie)" (zie stap 1.)
- een analyse van relevant Nederlands statistisch materiaal met betrekking tot het plaatsvinden van criminaliteit (binnen de door ons in hfst. 3 gegeven definitie vallend) op specifieke lokaties (zie stap 2.); we denken hierbij met name aan een analyse van materiaal uit de WODC/CBS slachtofferenquêtes.
- een vooronderzoek naar het plaatsvinden van criminaliteit in relatie tot de fysieke kenmerken van de pleegplaats (zie stap 3.).

Stap 1. Literatuuronderzoek

Het literatuuronderzoek zal zich concentreren op twee aandachtsvelden: sociale controle en target hardening.

1.1. Sociale controle

Met betrekking tot het begrip sociale controle dient literatuur gezocht te worden op de volgende deel terreinen:

- Sociale controle algemeen:

Dit met het doel het theoretische kader, zoals dat geschetst werd in hoofdstuk 4 van deze rapportage, nader toe te spitsen en uit te werken.

Hierbij moet met andere woorden gezocht worden naar algemene literatuur met een theoretisch karakter, waarin wordt ingegaan op het begrip sociale controle in relatie tot de gebouwde omgeving. Ter vermijding van het gevaar om in "de theorie te verzuipen" willen we dit deeltje van het literatuuronderzoek zeer beperkt houden.

Naast werken die door ons bureau toch al bekeken zullen worden in verband met het onderwerp "buurtpreventie", willen we tenminste kennisnemen van het laatste werk van S. Cohen en Garland/Young.

- Aanwezigheid potentiële reageerders:

Dit met het doel te achterhalen welk belang potentiële daders aan de aanwezigheid van potentiële reageerders (= het begrip "mensen" uit schema 2, hfst. 4) hechten. Dit vanzelfsprekend in relatie tot de overige hoofdbegrippen die we bij sociale controle hebben onderscheiden, alsmede het begrip target hardening. We richten ons hier dus alleen op literatuur die aandacht besteedt aan de perceptie van de potentiële dader. Factoren die de objectieve aanwezigheid van potentiële reageerders beïnvloeden zijn o.i. òf niet via beheer en ontwerp manipuleerbaar (b.v. voetbal op TV, buitenshuis werken), òf zijn een resultante van de bij andere begrippen genoemde factoren, òf ze vallen buiten ons onderzoek (b.v. onveiligheidsgevoelens waardoor mensen niet meer de straat opdurven).

- Zichtbaarheid:

Dit met het doel om factoren te achterhalen die stimulerend of remmend werken op de fysieke mogelijkheden om controle uit te oefenen, c.q. de perceptie daarvan door potentiële daders.

Aanzetten zijn o.a. te vinden in het werk van Van Dijk/Van Soomeren/Walop 1982 (Ranfydan-methode), Mawby (1977), Newman (1973 en 1980), Greenberg/Probe/Williams (19..), Van der Voort en Van Weegen (1978 en 1980). Specifiek voor de perceptiekant: Bennet/Wright (1983), Goodman/Miller/DeForrest (1966), Phelan (1977) en Rubenstein et al. (1980).

- Betrokkenheid:

Dit met het doel om factoren te achterhalen die van invloed zijn op de mate waarin bewoners en gebruikers van een gebouwde omgeving zich verantwoordelijk voelen voor hetgeen zich in die omgeving afspeelt, c.q. de perceptie daarvan door de potentiële dader. Naast de direct hierboven genoemde literatuur zijn aanzetten o.a. te vinden in het werk van het Department of the Environment (1980 en 1982), Taylor/Gottfriedson (1979), Hough/Mayhew (1982), Newman (1980). Daarnaast verdient het met name bij dit begrip betrokkenheid waarschijnlijk aanbeveling om contact te leggen met de Werkgroep 2000 te Amersfoort en eventueel ook met het DOE.

- Actie-mogelijkheden:

Dit met het doel om:

In de eerste plaats factoren te achterhalen die van invloed zijn op (re)actie mogelijkheid van mensen en organisaties (politie!). We vermoeden dat hierover uitermate weinig literatuur te vinden zal zijn. Men beschouwt het over het algemeen als een onveranderbaar gegeven.

In de tweede plaats om organisatiekaders en procedures te achterhalen die stimulerend op bepaalde actie-mogelijkheden kunnen werken (b.v. procedures waarlangs tot een betere samenwerking gekomen kan worden tussen politie en beheerders/ontwerpers). Ook hierover verwachten we weinig literatuur te zullen vinden. Een complicerende factor is dat de literatuur specifiek op Nederland betrekking zal moeten hebben (zo zal b.v. het artikel van Atlas 1981 waarschijnlijk niet bruikbaar zijn in de Nederlandse procedures).

Eventueel kan een ander onderzoekje dat door ons bureau zal worden uitgevoerd (LBVM/RM/bouwkolom 85) nog wat bruikbaar materiaal naar boven halen. Tevens bestaat de mogelijkheid dat in het veldonderzoek nog praktische gegevens gevonden worden.

1.2. Target hardening

Met betrekking tot het begrip target hardening dient literatuur gezocht te worden op terreinen die direct in verband staan met de relevante criminaliteitsvormen (delicten), te weten inbraak, agressieve/geweldsmisdrijven, vandalisme (brandstichting). Per definitie is target hardening direct gebonden aan het te verdedigen object. Dat is ook de reden dat de "diefstal-delicten" hier geen rol spelen. Het gaat om de target hardening van gebouwen en niet van fietsen, of auto's.

Bij het aandachtsveld target hardening zal getracht worden middels het literatuuronderzoek over drie zaken te rapporteren:

1. Het -voor zo ver dit nog niet gebeurd is, of gebeurt- op een rijtje zetten van bestaande hardware om (delen van) gebouwen te verstevigen en te beveiligen: welke materialen zijn er, wanneer en hoe gebruik je ze, kosten etc. (zie voor mogelijke bronnen hieronder).
2. De effecten van dergelijke hardware. Misschien is hierover eveneens iets in de onderstaande bronnen te vinden. Daarnaast moeten we bij dit punt met name bezien of het eerder geopperde idee om "inbraakpogingen" als indicator voor effect op individueel niveau te nemen bruikbaar is (het is de vraag of hier overigens literatuur over bestaat).

3. De dader-perceptie van hardware (zie hiervoor Bennet/Wrigh 1983, Goodman/Miller/DeForrest 1966, Phelan 1977).

ad 1 en 2: bronnen voor (m.n. de "objectievere" kant van) target hardening.

- Target-hardening algemeen.

P.m.: contact leggen c.q. onderhouden met de in oprichting zijnde (technisch gerichte) SBR studietoelichting (vervolgcommissie op C-27).

- Inbraak.

Met betrekking tot dit delict mag men er vanuit gaan dat de relevante kennis over de bestaande hardware reeds in Nederland aanwezig is (LBVM en TBBS). Voor zo ver deze kennis gepubliceerd is, of wordt, is een verwijzing o.i. dan ook voldoende. Een punt waar men echter nog nauwelijks aan toe gekomen is, betreft de effectiviteit van deze hardware. Met name dit punt zal met behulp van met name buitenlandse literatuur nader uitgezocht moeten worden. (b.v. Mayhew 1984, Greenberg/Probe/Williams 19.., Newman/Franck 1980, Winchester/Jackson 1982).

- Agressieve/geweldd misdrijven.

Deze groep delicten kan (alleen wat betreft het aandachtsveld target hardening!) geschoven worden onder inbraak.

Technopreventieve anti-inbraak hardware zal immers in een beperkt aantal gevallen tevens ter bescherming tegen agressieve- en geweldd misdrijven gebruikt kunnen worden (hang en sluitwerk kan men bijvoorbeeld zowel aan de deur van de privé woning hangen als aan de deur die toegang geeft tot de semi-openbare galerij).

- Vandalisme (incl. brandstichting).

Kennis over target hardening met betrekking tot vandalisme is in Nederland (met name uit de utiliteitsbouw) aanwezig. In het buitenland (vooral USA en UK) bestaat een breed scala aan literatuur over dit onderwerp. Daarbij wordt relatief eveneens veel aandacht geschonken aan ontwerp- en bouwtechnische zaken. Over target hardening met betrekking tot brandstichting is relatief weinig kennis in Nederland aanwezig (eventueel: TBBS, NBPI, BCP n.a.v. brandstichting onderzoek in Amsterdam)).

In het literatuuronderzoek wordt dus zowel literatuur over sociale controle als over target hardening bekeken. Dit om twee samenhangende redenen:

- Een nadeel dat o.i. aan veel Amerikaanse "defensible space" handleidingen kleeft, is dat daarin te eenzijdig de invalshoek gekozen wordt van de verdediging en versteviging van gebouwen. Enigszins overdreven gesteld: het gebouw als een met camera's behangen bunker; een gebouw dat enerzijds agressie oproept (met

alle gevolgen vanden) en anderzijds een gebouw waarvan de bewoners bijna letterlijk de ophaalbrug opgetrokken hebben en vanwaaruit derhalve nog slechts weinig zicht op -en betrokkenheid bij- de directe woonomgeving mogelijk is.

- Eenzijdige aandacht voor target hardening, die veelal ook nog toegespitst wordt op één vorm van criminaliteit (te weten vandalisme), leidt tot een puur materialistische aanpak. Het is daarmee ten eerste een korte termijn politiek (als niemand ingrijpt is tenslotte alles te slopen). Ten tweede wordt het object van preventie vernauwd tot zaken (materiële goederen). Een gevolg daarvan is dat b.v. het (sociale) proces dat tenslotte resulteert in vandalisme geheel buiten beschouwing blijft en dat men daardoor een paar prima mogelijkheden voor preventie laat liggen.

Om het beeldend samen te vatten: de enige effectieve preventie strategie ligt o.i. in een koppeling van de hardware en software.....dus zowel aandacht voor target hardening als voor sociale controle.

Stap 2. Analyse van statistisch Nederlands materiaal

De literatuur uit de voorgaande stap zal vooral in het buitenland gezocht moeten worden. Dit betekent dat het probleem opdoemt hoe deze literatuur "vertaald" moet worden naar de Nederlandse situatie. Zo moeten we b.v. vermijden om te veel aandacht te geven aan een bepaalde modus operandi (manier waarop een dader zijn delict pleegt), als deze modus operandi in Nederland nauwelijks voorkomt. Ook zullen bepaalde witte plekken blijven bestaan. Een van die witte plekken zal hoogstwaarschijnlijk betrekking hebben op de Nederlandse situatie met betrekking tot agressieve en geweldsdelicten.

Dit probleem is misschien ten dele te ondervangen door een analyse te maken van bestaand statistisch materiaal (CBS/WODC/eventueel aangevuld met vergelijkbaar materiaal uit andere onderzoeken), over de pleegplaats van bepaalde criminaliteitsvormen. Vanzelfsprekend interesseert ons daarbij vooral de plaats waar een delict gepleegd wordt in relatie tot de (omringende) gebouwde omgeving.

Mogelijkheden daarvoor zijn aanwezig in de slachtofferenquête die begin 1985 gehouden is. Dit materiaal zal waarschijnlijk echter pas na de zomer van 1985 "bewerkbaar" zijn. Te laat voor ons doel.

Als we met iets minder fraaie slachtoffergegevens genoegen nemen (namelijk alleen gegevens die betrekking hebben op de Randstad 1981), kan wel van slachtofferenquête gebruik gemaakt worden (zie voor de beschikbare gegevens: Van Andel 1984).

Hierbij moeten we overigens blijven beseffen dat het materiaal uit de slachtofferenquêtes slechts ten dele binnen ons onderzoekskader past, omdat er geen gegevens over micro en meso omgeving uit te destilleren vallen.

Stap 3. Vooronderzoek naar kenmerken micro/meso omgeving pleegplaats

Op grond van dezelfde overwegingen als bij stap 2 (meer informatie verkrijgen over de specifieke lokatie van bepaalde criminaliteitsvormen), verdient het aanbeveling om in een beperkt aantal gevallen de meest nauwkeurige informatie boven water te halen over de exacte plaats waar bepaalde delicten gepleegd zijn (gegevens m.b.t. micro en meso omgeving).

Aanvankelijk (zie offerte BCP aan VROM) lag het in de bedoeling om hierbij in de eerste plaats gebruik te maken van politiegegevens (HKD/DRID; waarschijnlijk echter mutaties). Voor bepaalde delicten (b.v. de feitelijk plaatsvindende inbraken), lijken politiegegevens inderdaad goed bruikbaar. Voor andere delicten (b.v. vandalisme, aanranding) zitten we echter met het grote dark number (een delict wordt niet aangegeven en is dus niet bij de politie bekend).

Een methode waarbij geen gebruik wordt gemaakt van politiegegevens, bestaat eruit dat wijzelf in een bepaalde buurt een slachtofferenquête organiseren. Op deze wijze kan zeer "mooi" materiaal (b.v. ook over inbraakpogingen) boven water gehaald worden. Combineren we daarnaast een (telefonische) slachtofferenquête met een observatie per pleegplaats dan biedt dat o.i. interessante mogelijkheden om uitspraken te doen over de relatie slachtofferschap-micro/meso omgeving.

Via een analyse van dit type gegevens zou zeer precies achterhaald kunnen worden welke kenmerken de ter plekke bestaande gebouwde omgeving bezit.

Het verzamelen van deze gegevens (of dat nu politiegegevens zijn of slachtoffergegevens) is echter zeer arbeidsintensief. Uit het oogpunt van kostenbeheersing zal derhalve het aantal gemeenten (en binnen die gemeenten: buurten) waar gezocht gaat worden, beperkt moeten worden. We gebruiken daarom dan ook deze derde en laatste stap van fase 1 tevens als een voorbereidende stap op de volgende fase (veldonderzoek). Daarom zal het vooronderzoek uit deze stap gehouden worden in de gemeenten waar ook het veldonderzoek zich zal gaan afspelen. De exacte keuze voor de te volgen methode van gegevensverzameling (via politie c.q. via slachtofferenquête) kan later gemaakt worden.

Tot zo ver de eerste oriënterende fase van dit onderzoek.

Literatuur, Nederlandse statistische bronnen en gegevens over de micro/meso omgeving van de pleegplaats, zullen tenslotte uitmonden in een (eerste versie van) een praktisch bruikbare handleiding voor ontwerpers, beheerders en gemeentelijke beleidsambtenaren. We kiezen -al in deze eerste fase!- voor een handleiding als rapportage medium, omdat op deze wijze de onderzoeksuitkomsten als het ware automatisch concreet gepresenteerd zullen worden.

Als deze handleiding gereed is, kan deze vervolgens voorgelegd worden aan enerzijds "hoge" deskundigen en anderzijds aan leden van de doelgroep. Te overwegen valt om b.v. een enquêtelijstje bij te voegen, waarop men zijn kritiek en aanvullingen kan spuien. Deze hele "bekritisierungs/verbeter" procedure kan plaatsvinden terwijl het veldonderzoek in uitvoering is.

Fase 2: Veldonderzoek

Na de breed opgezette oriënterende fase zal bij het veldonderzoek vooral de diepte in worden gegaan. Dit met het doel de uitkomsten van de oriënterende fase in een aantal specifieke situaties nader uit te werken en aan te vullen

De invulling die aanvankelijk aan het veldonderzoek werd gegeven (zie BCP offerte aan VROM) bestond uit een onderzoek in 10 qua criminaliteit problematische wooncomplexen en 10 niet problematische wooncomplexen. Deze invulling is om twee redenen enigszins op losse schroeven komen te staan:

- Van de kant van de opdrachtgever is in de onderzoeksopdracht expliciet de voorwaarde opgenomen dat ook niet-wooncomplexen (in de B & U sector; zoals b.v. scholen, stations, kantoren, wijkcentra e.d.) in het onderzoek worden betrokken. Deze voorwaarde werkt complicerend voor het oorspronkelijke onderzoeksmodel dat eruit bestond uitspraken te doen op basis van matching van een op een aantal variabelen identieke problematische versus niet-problematische wooncomplexen liggend binnen een gebied. Het matchen van scholen, stations e.d. binnen een beperkt gebied is onmogelijk. Een oplossing zou kunnen zijn om het matchen als onderzoeksmethode los te laten en om te gaan werken binnen een meso omgeving. Binnen zo'n omgeving kan vervolgens getracht worden om heel precies zowel de gebouwde omgeving als de criminaliteit in kaart te brengen en deze vervolgens aan elkaar te relateren.
 - Bij de onderzoekers is echter ook sprake van een enigszins andere invalshoek voor het veldonderzoek. Zoals men in deze rapportage heeft kunnen lezen, is veel sterker dan voorheen het begrip "perceptie van de dader" naar voren gekomen. Enig denkwerk en de eerste oriëntatie op de literatuur liggen hier aan ten grondslag. Een en ander heeft ertoe geleid dat het onderzoeksmodel zoals we dat voor het veldonderzoek aanvankelijk voor ogen hadden een enigszins gewijzigde vorm heeft aangenomen.
- N.b. het model voor het veldonderzoek is nog voorlopig; de definitieve vaststelling en detailinvulling kan rond juli 1985 plaatsvinden, hetgeen tevens het voordeel heeft dat "vondsten" uit fase 1 nog verwerkt kunnen worden in het veldonderzoek.

In zijn gedeeltelijk nieuwe vorm wordt het veldonderzoek meer kwalitatief en case study-achtig van aard. Extra aandacht krijgt de perceptie van de (potentiële) dader. De meer kwantitatieve match procedure wordt verlaten.

We beschrijven onze ideeën voor het veldonderzoek in drie stappen:

Stap 1. Vervaardiging definitief plan voor veldonderzoek

Rond de zomer 1985 zal een definitief onderzoeksplan door de onderzoekers aan de begeleidingscommissie worden aangeboden. Dit (veld)onderzoeksplan bevat dan vanzelfsprekend de ideeën en suggesties die tussen februari en juni door de begeleidingscommissie met betrekking tot het veldonderzoek zijn geuit. Hierbij tekenen we aan dat de grote lijn van het veldonderzoek (het design) al rond april vastgesteld zal moeten worden; dit in verband met het vooronderzoek uit stap 3, fase 1).

Na fiatting door de begeleidingscommissie (juli 1985?) kan het veldonderzoeksplan definitief gemaakt worden.

Stap 2. Selectie van ongeveer 5 meso omgevingen

In samenhang met de laatste stap uit fase 1 worden een gering aantal meso omgevingen (ter gedachtenbepaling: 5 stuks) geselecteerd. Als voorlopige selectie criteria kunnen genoemd worden:

- Enige mate van bouwkundige representativiteit ten opzichte van de Nederlandse bouwvoorraad. Bijvoorbeeld een meso omgeving die representatief is voor de zestiger jaren vier lagen bouw zonder lift, een representant van de zestiger/zeventiger jaren hoogbouw (lift, bergingen op maaiveld, galerij), een nieuwe truttigheid representant, etc.
- In de geselecteerde gebieden dient ook werkelijk criminaliteit plaats te vinden (anders valt er immers weinig te onderzoeken).
- Een aantal puur pragmatische selectiecriteria zoals bijvoorbeeld de vraag of er al veel bekend is over een bepaald gebied (maakt secundaire bronnenanalyse mogelijk en werkt dus "besparend"), of ergens in dezelfde onderzoeksperiode al onderzoek van anderen loopt waar eventueel bij aangesloten kan worden, wat de deelname bereidheid van gemeenten c.q. sleutelpersonen is, etc.

Zoals al gesteld, vindt de definitieve selectie in de zomer plaats. Te overwegen valt om het vooronderzoek van fase 1 stap 3 te houden in een iets groter aantal gebieden dan gepland. De minst bruikbare kunnen dan afvallen en we gaan verder met de meestbelovende gebieden.

Stap 3. Het feitelijke veldonderzoek

In de geselecteerde gebieden willen we vervolgens door middel van interviews met sleutelpersonen (wijkagent, beheerders van gebouwen, actieve bewoners, jongerenwerker, schoolhoofd/leraren, in het gebied werkzame ambtenaren) exact trachten te achterhalen:

1. Welke criminaliteit, waar en wanneer plaatsvond.
2. Welke maatregelen* men getroffen heeft voor de preventie van de plaatsvindende (of andere) criminaliteit.
3. Wie deze criminaliteit gepleegd hebben.

ad 1: Dit geeft (samen met de uitkomsten van stap 3 uit fase 1) voor het desbetreffende gebied een heel nauwkeurig "plaatje van de criminaliteit" voor elk van de geselecteerde gebieden. Vanuit de plek

*= Maatregelen vallend binnen het door ons in hoofdstuk 4 geschetste kader voor zover relevant in dit onderzoek.

en modi operandi van elk delict afzonderlijk, kan nu middels observatie een relatie gelegd worden naar de gebouwde omgeving (à la Van Dijk et al. 1982 Ranfydan-methode, c.q. via de vergelijkbare Mawby 1977 methode; met andere woorden: kijken naar het aantal aanwezige mensen, zichtbaarheid e.d.; n.b. de meer sociale begrippen zoals b.v. "betrokkenheid" zullen nog nader geoperationaliseerd moeten worden).

ad 2: Bij de interviews met sleutelpersonen (alsmede bij het vooronderzoek uit stap 3 fase 1) dient duidelijk te worden -te onderscheiden naar sociale controle en target hardening- welke preventieve maatregelen men (wanneer) heeft uitgeprobeerd/toegepast en wat de effecten daarvan waren (kosten baten analyse). We proberen hierbij dus als het ware de "preventieve geschiedenis" van onderdelen uit de desbetreffende micro/meso omgeving te achterhalen.

ad 3: Via de interviews met sleutelpersonen ontstaat echter ook een beeld van de daders. Het is daarbij niet persé noodzakelijk om voor politieagent te spelen om te achterhalen wie delict x op tijdstip t en plaats p gepleegd heeft.* Een globaal signalement (die school, die leeftijd, die groep) is voldoende. Op grond daarvan kunnen we vervolgens van binnen of buiten het gebied komende potentiële daders "opsporen" en vervolgens in een enigszins informele sfeer interviewen (check via self report vragen, gevolgd door verdere vragen). De centrale vraag die we via de potentiële daders willen achterhalen betreft de vraag hoe zij de relevante begrippen van dit onderzoek (zie hoofdstuk 4) percipieren en in hoeverre ze (zeggen!) er gedragsconsequenties aan te verbinden. Hierbij wordt overigens niet alleen gelet op de perceptie van de bestaande gebouwde/sociale omgeving (zie de begrippen in het sociale controle schema 2), maar ook op de perceptie van de genomen preventieve maatregelen zoals die naar voren zijn gekomen uit de interviews met sleutelpersonen (zie ad 2).

Stap 4: Verwerking en verslaglegging

Na de verwerking van de onderzoeksresultaten zal er op twee wijzen schriftelijk verslag worden gedaan:

- Middels een (wetenschappelijke) rapportage van het onderzoek
- Middels het aanpassen van de handleiding. Dit gebeurt zowel op basis van de uitkomsten van het onderzoek als op basis van het commentaar dat beheerders, ontwerpers en direct bij de gebouwde omgeving betrokken ambtenaren op de eerste versie van de handleiding werd geleverd. Dit laatste zorgt er voor dat de handleiding zo goed mogelijk op de praktijk is afgestemd.

*= Als we dat echter bijvoorbeeld via de politie (wijkagent als ingang gebruiken) kunnen achterhalen en als we vervolgens de desbetreffende dader te spreken kunnen krijgen, is dat uit onderzoeksoogpunt te prefereren.

Met de voorgaande bespreking van de diverse stappen die vallen binnen de twee hoofdfasen van dit onderzoek, is in feite het hele onderzoeksprogramma 1985 samengevat. Aangezien we echter gesteld zijn op een zo praktisch mogelijke toetsing van onderzoeksuitkomsten verdient het o.i. aanbeveling om de onderzoeksuitkomsten in de praktijk uit te proberen. Daarom kort nog enige opmerkingen over een eventueel (!) volgende experimentfase.

Fase 3: Experimenten (n.b. nog niet gepland!)

Na afronding van het onderzoek zou een experimentfase kunnen volgen, waarbij (op basis van de handleiding) in een beperkt aantal gebouwen bouwkundige en organisatorische preventieve maatregelen worden getroffen.

Het lijkt ons op dit moment tamelijk prematuur om voor een dergelijke fase vastomlijnde ideeën te ontvouwen.

Een mogelijk model voor deze fase ziet er als volgt uit:

Er wordt een beperkt aantal complexen geselecteerd waar op basis van het onderzoek verwacht kan worden dat er op korte termijn problemen zullen gaan ontstaan. In een aantal van deze complexen (de experiment groep) worden preventieve maatregelen toegepast en in de andere complexen niet (controle groep).

De vergelijking tussen preventie-complexen en niet-preventie-complexen kan leren of de uitgevoerde maatregelen effectief zijn geweest en hoe op korte en middellange termijn een kosten baten afweging uitpakt.

We wijzen erop dat wil een en ander "evaluatie-technisch" enigszins verantwoord uitgevoerd worden er sprake moet zijn van een goede nul meting over een niet al te korte periode. Dat vereist derhalve dat geruime tijd voor de implementatie van preventieve maatregelen, gestart wordt met een (liefst een serie) nulmeting(en).

LITERATUUR

- Atlas, R.: Crime Prevention through Building Codes. In: Stroik, J. (Ed.). Building Security. American Society for Testing and Materials; Philadelphia (PA) 1981.
- Bauer, G.: High-rise crime. In: International Criminal Police review; 36e jrg., no. 350, pag. 201-204; aug/sept 1981.
- Bennet, T.W. en Wright, R.: Offenders' perceptions of targets. Home Office Research Bulletin No. 15; Home Office Research and Planning Unit; London 1983. ***
- Bottoms, A.E.: Book review: Defensible Space. In: The British Journal of Criminology, no. 14. 1974.
- Brantingham, Pat.L. en Brantingham, Paul J.: Residential Burglary and Urban Form. In: Criminology review yearbook; pag. 475-486; 1980. J ***
- Brantingham, Pat.L. en Brantingham, Paul J.: Environmental Criminology; Sage; Beverly Hills, CA, 1981.
- Carter, R.L. en Hill, K.Q.: Criminals' and non-criminals' perception of urban crime. In: Criminology, 16e jrg. no. 3, pag. 353-371; nov 1978.
- Carter, R.L. en Hill, K.Q.: The criminals' image of the city; Pergamon Press, New York, 1979.
- Cedar Rapids Police Department: Evaluation of the Effect of a large scale Burglar Alarm System. Prepared for the U.S. Department of Justice; 1972.
- Centraal Bureau voor de Statistiek: Onrustgevoelens in verband met criminaliteit 1982-1984; In: Maandstatistiek politie, justitie en brandweer, pag. 8 e.v.; 's Gravenhage november 1984.
- Clarke, R.V.G. en Mayhew, P. (ed.): Designing out crime. HMSO; London, 1980.
- Cohen, S.(ed.): Social control and the state. Scull;19.. . ***
- Commissie kleine criminaliteit: Interim rapport; Staatsuitgeverij; 's Gravenhage 1984.
- Department of the environment (DOE): Priority Estates Project 1982 (Ann Power); London 1982. *
- Department of the environment (DOE): Security on Council Estates; Housing Services Advisory Groep (HSAG); London 1980. *
- Dijk, B. van en Soomeren, P. van: Vandalisme in Amsterdam; Amsterdam 1980.
- Dijk, B. van en Soomeren, P. van: Vandalisme ideeën/onderzoek/preventie; Kobra; Amsterdam 1981.
- Dijk, B. van, Soomeren, P. van en Walop M.: Amsterdammertjes vernielen!? Achtergronden van Jeugd vandalisme (rapportage onderzoek jeugd vandalisme deel 4); Gemeente Amsterdam; Amsterdam 1982.

- Van Dijk, B. van, Soomeren, P. van en Savornin-Lohman, L. de: Inbraak (derde delict gerichte hoofdstuk in de werkmap Voorkoming Misdrijven); Bureau Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven; 's Gravenhage. (verschijnt medio 1985).
- Dijk, C. van: Vandalisme in de woonomgeving (scriptie); Delft 1984. *
- Driessen, F.M.H.M. en Beereboom, H.J.A.: De kwaliteit van het stedelijk leefmilieu: Bewoners en hun voorkeuren; RPD/DGVH/UvU; 's-Gravenhage/Utrecht 1983.
- Fowler, F.J. JR., McCalla, M.E. en Mangione, T.W.: Reducing residential crime and fear: The Hartford Neighborhood Crime Prevention Program; National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, US Dept. of Justice; Washington DC, 1979.
- Garland, .. en Young, ...: The power to punish; Heineman;19.. . ***
- Gillis, A.R. en Hagan, J.: Density, delinquency and design. In: Criminology, an interdisciplinary journal, 19e jrg., no. 4, pag. 514-529, febr 1981.
- Gladstone, F.J.: Vandalism amongst adolescent schoolboys. In: Clarke, R.V.G. (ed.): Tackling Vandalism; HMSO; London 1978.
- Goodman, L.H., Miller, T. en DeForrest, P.: A Study of the Deterrent Value of Crime Prevention Measures as Perceived by Criminal Offenders. Bureau of Social Science Research; Washington (DC) 1966. ***
- Grymer, H. Strukturelle Gewalt: Städtische Umwelt und Jugenddelinquenz. In: Kriminologische Journal, 13e jrg. nr. 1, pag. 4-31; 1981.
- Greenberg, S.W., Probe, W.M. en Williams, J.R.: Safe and Secure Neighborhoods: physical control and informal territorial control in high and low crime neighborhoods. N.C. Research Triangle Institute 19.. . Lex: nadere aanduiding? Lijkt het wat? ****?
- Hough, M en Mayhew, P. (ed.): Crime and Public Housing. Home Office; London 1982. *
- Hough, M. en Mayhew, P.: The British Crime Survey: first report. Home office research study No 76. HMSO. London 1983. *
- Hope, T.: Building Design and Burglary. In: Clarke, P. en Hope, T. (ed.): Coping with Burglary; Kluwer; Dordrecht 1984. **
- Kentie, E.J.: Ontwerpen tegen Criminaliteit (scriptie); Tilburg 1984. *
- Kube, E.: Urban planning, architecture and crime prevention. In: Police studies, 4de jg., no. 1, pag. 9-15; 1981. J ***
- Kube, E.: Städtebau, Wohnhausarchitektur und Kriminalität: Prevention statt Reaction; Kriminalistik-verlag; Heidelberg 1982. ***
- Laub, J.H.: Ecological considerations in victim reporting to the police. In: Journal of Criminal Justice. 9e jrg. no. 6, pag. 419-430, 1981.
- Mayhew, P. et al.: Crime in public view. Home office Research Unit Report no. 49. HMSO; London 1979. J *

- Mayhew, P.: Target-Hardening: How much of an answer. In: Clarke, P. en Hope, T. (ed.): Coping with Burglary; Kluwer; Dordrecht 1984. **
- Mawby, R.I.: Kiosk vandalism: A Sheffield Study. In: The British Journal of Criminology, vol. 17, no. 1; 1977. *
- Musheno, M.C., Levine, J.P. en Palumo, D.J.: Television surveillance and crime prevention: evaluating an attempt to create defensible space in public housing. In: Social Science Quarterly, 58, pag. 647-656, maart 1978.
- Newman, O. en Franck, K.: Factors Influencing Crime and Instability in Urban Housing Developments. National Institute of Justice. Government Printing Office. Washington (DC) 1980. ***
- Phelan, G.F.: Testing 'academic' notions of architectural design for burglary prevention: how burglars perceive cues of vulnerability in suburban apartment complexes. Paper presented to meeting of the American Society of Criminology. Atlanta (GA) nov. 1977. ***
- Pope, C.E.: Crime Specific Analysis: the characteristics of burglary incidents; US Dept. of Justice, National Criminal Justice Information and Statistics Service; Government Printing Office; Washington DC 1977.
- Poyner, B.: Crime prevention and the environment. Street attacks in city centres. In: Police Research Bulletin, no. 37, pag. 10-18; London 1981.
- Poyner, B.: Crime prevention through environmental design and management: an overview. Home Office Research Bulletin no. 13; Home Office Research and Planning Unit; HMSO, London 1982.
- Prak, N.L. en Priemus, H.: Model om verval van naoorlogse woningen beter te voorspellen. In: Bouw, 84 - 17. *
- Reppetto, T.A.: Crime prevention through environmental policy. In: American behavioural scientist, 20e jrg., no. 2, pag. 275-288; nov/dec 1976.
- Reppetto, T.A.: Residential Crime. Ballinger. Cambridge (MA) 1974.
- Roncek, D.W.: Dangerous places: crime and residential environment. In: Social Forces, 60ste jg., no. 1, pag. 74-96; 1981. ***
- Roncek, D.W., et al: Housing projects and crime: testing a proximity hypothesis. In: Social Problems, vol. 29, no. 2, dec. 1981. J ***?
- Rubenstein, H., Murray, C., Motoyama, T., Rouse, W.V. en Titus, R.M.: The Link between Crime and the Built Environment: the current state of knowledge. National Institute of Justice. Government Printing Office, Washington D.C. 1980. ***
- Sampson, R.J., Castellano, Th. C. en Laub, J.H.: Juvenile criminal behaviour and its relation to neighborhood characteristics; US Dept. of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Washington 1981.
- Schreiber, M.: Städtebau und Kriminalität: Lösungsansätze aus der Sicht der Polizei. In: Kriminalistik, 33e jrg. nr., 2, pag. 54-59, febr 1979.

- Skogan, W.G.: The fear of crime and its behavioural implications; Paper presented at the workshop on Fear of Crime at the International Course on Criminology, Vancouver 1983.
- Smith, S.J.: Victimisation in the inner city: A British case study. In: British Journal of Criminology, 22e jrg., no. 4, pag. 386-403, okt. 1982.
- Sykes, J. (ed.): Designing against vandalism. Heinemann; London 1979. J ***
- Taylor, R.B. en Gottfredson, S.D.: Territoriality, defensible space, informal social control mechanisms and community crime prevention. John Hopkins University. Baltimore 1979. ***
- Taylor, R.B., Gottfredson, S.D. en Brower, S.: The defenisibility of defensible space: a critical review and a synthetic framework for future rerearch. In: Hirschi, T. en Gottfredson, M. (ed.): Understanding crime; Sage; Beverly Hills CA, 1980.
- Turner, S.: Delinquency and Distance. In: Sellin, T. en Wolfgang, M.E. (ed.): Delinquency: Selected Studies. 1969.
- Vliet, W. van: Sociologie en ruimtelijke omgeving. In: Sociale wetenschappen, 22e jrg., nr. 1, pag. 28-60, 1979.
- Voordt, D.J.M. van der, Vries, R.P. de en Wegen, H.B.R. van: De Binckhorsttunnel, brug of barriere; Centrum voor architectuuronderzoek en Sector stedenbouwkundig en Planologisch Onderzoek, afdeling der Bouwkunde, T.H. Delft; Delft 1978. *
- Voordt, D.J.M. en Wegen, H.B.R. van: Onderdoorgangen voor fietsers en voetgangers (aandachtspunten bij het ontwerpen; Centrum voor architectuuronderzoek; T.H. Delft; Delft 1980. *
- Waller, I. en Okihiro, N.: Burglary: the victim and the public. University of Toronto press. Toronto 1978. *
- Walsh, D.: Break-in: burglary from private houses. Constable. London 1980. *
- Wehner, B.: BKA: Internationales Symposium Städtebau und Kriminalität. In: Kriminalistik, 33e jrg., nr. 2 pag. 60-65, febr 1979.
- Westphal, E.: Der moderne Städtebau und sein Einfluss auf die Kinder- und Jugendkriminalität. In: Neue Polizei, 32ste jg., no. 8, pag. 114-116; 1979. J ***
- Wilson, S.: Vandalism and 'Defensible Space' on London Housing Estates. In: Clarke, R.V.G. (ed.): Tackling Vandalism; HMSO; London 1978. *
- Winchester, S. and Jackson, H.: Residential Burglary: the limits of prevention. Home Office Research Study No. 74. HMSO. London 1982. ***